

En osthedhandler kommer til byen

af Flemming Skipper

Streger til et billede af den tidligste socialdemokratiske presse i Thy, der ikke vakte begejstring i alle kredse på egnen.

Thisted Social-Demokrats første nummer udkom 2. januar 1909. I redaktørstolen sad A.C. Mortensen. Han kom fra Horsens. Og var osthedhandler.

Den sidste avis var på gaden 24. november 1971 som en lokaludgave for Thisted og Thy af dagbladet *Aktuelt*. Der havde været andre avisnavne i tidens løb, men lokalt havde man svært ved at glemme det gamle og identificerede sig fortsat med *Thisted Social-Demokrat*.

24. november var også datoen for avisens egentlige begyndelse 63 år tidligere ved et møde på restaurant *Børsen* på Nytorv for parti og fagbevægelse.

Det var et gammelt ønske i arbejderbevægelsen at få en avis og redaktion med adresse i Thisted, der kunne tage den politiske kamp med den konservative *Thisted Amtsavis* på Grydetorv, venstre-bladet *Thisted Amts Tidende* i Jernbanegade og en radikal avis, der kun fik en kort levetid.

Medlemmerne i partiforeningen følte sig ofte værgeløse over for angreb i andre aviser, og ville de have noget ud til offentligheden, måtte de forsøge at få det optaget i de politiske modstanderes aviser. Og dét var ikke altid uden problemer.

I perioder kunne partiaviser fra andre byer købes i Thisted. Det gjaldt også *Social-Demokraten* fra København.

I 1902 udkom *Thisted Amts Socialdemokrat*, der var fælles for Mors og Thy, og som havde det meste stof fælles med Viborg Amt. Avisen blev trykt i Esbjerg og byernes lokalstof redigeret i Viborg. Året efter flyttedes trykkestedet til *Demokraten* i Aarhus. En overgang kunne man i Thy

få *Socialdemokraten for Randers og Omegn*, men hverken denne eller andre avisforsøg viste sig tilfredsstillende.

Thisted og Thy ville have sin egen avis.

I sommeren 1908 førtes forhandlinger med *Demokraten* i Aarhus. I spidsen for denne avis stod redaktøren og politikeren Harald Jensen, hvis indsats med opbygning af den socialdemokratiske presse i Jylland med aflæggeraviser i en række byer har haft stor betydning for *Socialdemokratiet*, idet de med deres mange oplandskontorer og »meddelere« blev kraftcentre i den socialdemokratiske agitation.

Harald Jensen havde som tidligere typograf praktisk erfaring med avisfremstilling, og han var flere gange i Thisted op til 24. november, da partiet og fagenes bladrepræsentanter holdt deres første møde på restaurant *Børsen*. 24 deltog.

Byens typografer sendte ingen og meddelte, at deres fagforening »ikke beskæftigede sig med politik«.

Typografer har altid indtaget en særlig plads i arbejderbevægelsens historie. I dette tilfælde har det sikkert været loyaliteten over for deres arbejdsgivere på de borgerlige aviser, der har spillet ind.

Formanden for *Socialdemokratisk Forbund i Thisted*, skomager A.S.F. Nielsen, redegjorde for Aarhus-forhandlingerne, og der blev valgt en såkaldt kontrolkomité. Et prøvenummer blev udsendt allerede måneden efter – 20. december. *Thisted Social-Demokrats* første »rigtige« nummer udkom som nævnt 2. januar 1909. Tre sider blev trykt i Aarhus og den fjerde i Thisted. Det var

A.C. Mortensen. Den første redaktør for *Thisted Social-Demokrat*, 1909-1910. Blev derefter redaktør af *Viborg Amts Socialdemokrat*, og i en årrække medlem af Folketinget. Viborg Lokalhistorisk Arkiv.

begyndelsen. Modstandernes aviserne var nu ikke meget større. Trykkeriet blev indrettet i en ejendom i Toldbodgade, og bladets kontor var i den første tid i *Jernbanehotellet* i Vestergade, den senere og nu nedlagte *Basses Kro*, men flyttedes kort efter til Vestergade 31, hvor der senere oprettedes lokaltrykkeri. Trykningen blev overtaget af bogtrykker Abildgaard Jacobsen. I 1930'erne fik såvel redaktion som trykkeri til huse Møllevvej 4. Samarbejdet med bogtrykkeren varede indtil 1950, da lokaltrykkeriet blev nedlagt og trykningen overgik til *Amts-Bladet* i Holstebro.

KRAS JOURNALISTIK

Arbejderbevægelsen i Thisted – ja, i hele Thy – var kommet et godt skridt videre i den politiske kamp med udsendelsen af det første nummer af *Thisted Social-Demokrat* i 1909:

»Alene det at få et organ, der over for offentligheden kunne tale de små og fortryktes sag, var et

stort fremskridt«, som det blev formuleret ved avisens 50 års jubilæum.

Den tids journalistik var kras.

Der blev angrebet, så gnisterne føg både i spalterne og ude i »den virkelige verden«.

Sådan som avisens redaktør gennem 34 år, Clemmen Brunsgaard, fortalte i 50 års jubilæumsudgaven i 1959, da avisen havde navnet *Aften-Posten*:

»Elektricitetsværksbestyrer Helge Jensen, der i 1907 kom til Thisted, var en interesseret socialdemokrat og blandt de første abonnenter, da *Thisted Social-Demokrat* kom på gaden. Han var også skytte og blev medlem af *Thisted Skytteforening*, hvis formand var bankdirektør Carl Zoll. En søndag lå en del skytter og spiste deres medbragte mad på skydebanen ved Østerstand, og Helge Jensen havde sine mellemadder pakket ind i et nummer af *Thisted Social-Demokrat*. Dette bemærkede Zoll, der var renlivet og hårdkogt Højremand, og han eksploderede med det samme. Han ville som formand absolut ikke se en sådan avis på skydebanen, selv om den kun tjente som madpapir. Sagen blev lagt så hårdt op, at Helge Jensen forlod skydebanen, og han kom der vist aldrig mere ...«

Der var nok at tage fat på af »sager« for en ny avis, der også havde økonomien at kæmpe med. Abonnentstallet var til at overskue. Og det var svært at skaffe annoncer. Det varede længe, før amtet ville annoncere i den nye avis. Sådan var det flere steder i byen.

Men der var altid noget at skrive om. Der var daglig tilfælde af »sognerådsgårdmænds« mangel på forståelse af fattigfolks kår, af uforsvarlig behandling af tjenestefolk. På den tid var det svært for den fattige mand at få selv de mest elementære menneskerettigheder respekteret, og man kendte ingen anden udvej end »en omgang i *Socialdemokraten*«, som det blev forklaret ved avisens 50 års jubilæum. Arbejderne havde endnu ingen repræsentanter i de kommunale råd eller på andre

pladser til at tale deres sag. Heller ikke i brugsforeningen *Thisted Arbejderforening*. Her dominerede Venstres folk. Der skulle årelange kampe til, før thistedboer med en socialdemokratisk indstilling kunne vælges ind ...

DEN STORE OPGAVER

Thisted Social-Demokrats første redaktør var som nævnt byrådsmedlem A. C. Mortensen, Horsens, senere redaktør og folketingsmand i Viborg.

Den tidligere osthandler havde politisk erfaring fra byrådsarbejde i Horsens. Han skrev i sin første lederartikel i *Thisted*, at bladet »ville få befolkningen til at forstå, at et socialistisk samfund – som af modstanderne påstået – ikke er en tvangsarbejdsanstalt, men et samfund, hvor det store bud »Elsk din næste som dig selv« ville kunne praktiseres.«

A.C. Mortensen var en idépræget mand, der knyttede store visioner til den sociale rejsning af byernes og landdistrikternes fattige arbejdere.

Det var en større opgave, han gik ind til i *Thisted*. Han skulle selv tegne annoncer, skaffe abonnenter – og så skrive artiklerne til avisen. Det var ikke så få linjer, der hver dag skulle skaffes til spaltener, der – forekom det ham ofte – kunne synes »umættelige«. Og hurtigt blev han inddraget i det politiske arbejde med møder over hele Thy.

»Det var jo lidt uvant for mig, der kom lige fra forretningen, at skulle redigere en avis,« fortæller A.C. Mortensen i en erindringsbog. Han var alene om det hele på avisen: redaktion, regnskab og ekspedition. Den eneste hjælp, han kunne få, var en gammel partifælle, der stod for opkrævning af regninger og udbringning af avisen – dog med hjælp af et par drenge. Redaktøren fik partifællen

Vestergade i Thisted på den tid, A.C. Mortensen slog sine folder som socialdemokratisk redaktør i byen. Afholdsbevægelsen stod stærkt i Thisted, og i forbindelse med en fest var der procession gennem byens gader. Lokalhistorisk Arkiv for Thisted Kommune.

oplært til at pakke posten, når han skulle til møder på landet.

A. C. Mortensen flyttede allerede året efter til Viborg som redaktør.

Det var *Demokratens* redaktør i Aarhus, Harald Jensen, der angiveligt mere eller mindre egenhændigt flyttede rundt med redaktørerne i den socialdemokratiske presse i Jylland. Thisted-redaktøren fik en opringning fra Aarhus og tilbudt at overtage redaktørposten i Viborg.

»Skønt jeg havde et fortræffeligt samarbejde med partifællerne i Thisted og befandt mig godt her, sagde jeg alligevel ja, fordi Viborg ligger mere centralt, og fordi forholdene var noget større end i Thisted,« skriver A. C. Mortensen i erindringerne.

»Jeg erfarede senere, at Harald Jensen havde afgjort denne sag på egen hånd. Der var i vort trykkeri en typograf, hvem Harald Jensen ønskede heroppe, og han fandt, at der kunne blive al for megen vrøvl i både Thisted og Viborg, hvis han skulle drøfte redaktørspørgsmål med partiet i begge byer.«

Typografens navn var Hans Bach. Det blev imidlertid til en næsten ligeså kort periode som forgængeren. Måske var redaktørposten alligevel for meget for én mand med enkelte løst tilknyttede medarbejdere.

1911 blev sekretær i *Landarbejderforbundet*, fynboen H.J. Hansen-Røjle, redaktør. Han er blevet karakteriseret som »en stor begavelse og en habil skribent«, der skaffede avisen nye abonnenter, men som redaktør havde han ikke teknik til

rådighed som De konservatives og Venstres blad-huse. Postgangen var langsom, og stoffet skulle pr. brev sendes til Aarhus. Når der f.eks. var byrådsmøde tirsdag aften, kunne referatet først bringes i fredagsnummeret. På dette tidspunkt var trykningen i Thisted af bladets fjerdeside blevet indstillet og overtaget af *Demokraten* i Aarhus. Den initiativrige redaktør blev i 1917 indkaldt til sikringsstyrkerne under verdenskrigen, fik meningitis og døde.

Fra 1917 til 1924 var den tidligere husmand og mejerist J. C. Nørhave-Nielsen, Kjellerup, redaktør. Han blev meget aktiv i den politiske kamp, men rejste fra egnen og blev redaktør i Skive. Det var i hans periode, trykningen af den lokale side vendte tilbage til trykkeriet i Thisted. Og nu fulgte dén mand, der kom til at præge både parti og presse gennem næsten 40 år, i 34 år som redaktør: Clemmen Brunsgaard. Det var ham, der blev portrætteret i *Historisk Årbog 2013* sammen med en anden thistedbo, murermester Aksel Hviid, og arbejdsmændenes formand i Hansted, Marius Madsen, som repræsentanter for den socialdemokratiske bevægelse i Thy.

»Den lokaludgave, der døde i morges, var Brunsgaards blad,« skrev hans efterfølger gennem 17 år på redaktørposten, Egon Bertelsen, da Aktuelt's udgave for Thisted og Thy lukkede og slukkede 24. november 1971. *»Han bragte det op i en kvalitet, politisk og menneskeligt, der har haft virkning til Thisted Social-Demokrats sidste dag.«*